

क्षिकाः कुलसायैव सौहृदाः नलकाननाः" मा०भी०
६७० जनपदोक्तौ । इतः । नलानां रवने च न० ।

नलकिनी स्त्री नलकं नलकारमस्य विद्यतेऽत एव डीप् ।
नलकायां हेमच० ।

नलकील पु० नल एव कीलोऽत । जाहनि हेमच० ।

नलकूवर पु० कुवेरपुत्रे "यत्पराक्षा कुवेरेण वरा लब्धा
पुष्कलाः । धनाधिपत्यं सख्यश्च रुद्रेणामिततेजसा ।
सुरावं लोकपातवं पुलञ्च नलकूरम्" भा०श० ४८७० ।
स च नारदस्यापेन व्रजे स्थावरतां प्राप्तः कथ्येन पुन-
र्देवत्वमाप्तादितः । तत्कथा भाग० १० स्कन्धे यथा
"लघुस्तु गृहकृत्येषु व्यप्रायां मातरि प्रभुः । अद्रा-
चीर्दुर्जनौ पूर्वं युद्धकौ धनदात्मजौ" । "पुरानारदस्यापेन
वृक्षतां प्रापितौ सदात् । नलकूरमस्यिवाविति
ख्यातो श्रियात्विता" ६७० "रुद्रस्याहमरौ भूत्वा उ-
दयो धनदात्मजौ । कैलासोपवने रम्ये सन्दाकिन्यां
सदोक्तौ । वारुणौ सदितां पीत्वा सदाचरितलो-
चनौ । स्त्रीजनैरनुगायज्ञिचरतः प्रसिते वने । अन्तः
प्रविश्य गङ्गायामन्मोजवनराजिषु । चिक्रीडतुर्बुवति-
भिर्गजाविव करेषुभिः । यदन्वया च देवर्षिर्भगवांस्ततः
कोरव ! । अपयप्रचारदो देवो जीवाणो समनुद्यत ।
तं दृष्ट्वा व्रीडिता देव्यो विवस्त्रा शपथयिताः । वासांसि
पर्यधुः शीघ्रं विवस्त्रौ तैव युद्धकौ" "यदिमौ लोकपा-
तस्य उतौ भूत्वा तमःपुतौ । न विवाससमात्मानं
विजानीतः सुदुर्मेदौ । अत इतः स्थावरतां स्यातां नैव
यथा पुनः । अतः स्यात् भवप्रसादेन तत्तापि सद्गु-
णहात् । वासुदेवस्य साक्षिभ्यं लब्ध्वा दिव्यशरच्छत्रे ।
इत्ते स्वर्लोकितां भूयो लब्धमक्री मविप्रतः" १०७०

नलद नः नलं लघुवत् द्यति दो-खण्डने क । १ उगीरे
(नेषारमूल) उगीरयन्दे ११०६४० तदुगुणा दश्याः
२ पुष्परवे शजटाभांसाश्च मेदि । "करिणां सुदे सनलदा-
ऽनलदा" किरा० "नलदेनाहलिमलि" "नलदमातां
प्रतिमुञ्चन्ति" आश्व०भी० ६।१।१।१। तत्पुष्पस्य किशरा०
उत । ४ नलदिक तदिकेतरि लि० स्त्रियां डीप् ।
नलं ददाति दा-क । ५ नलदातरि लि० "सादस्या
नलदं विना न दत्तने तापस्य कोऽपि क्षमः" नैषध० ।
रुद्राश्चनृपस्य हताच्यां जाते ह्यन्याभेदे स्त्री "खलदा
यैव राजेन्द्र । नलदा सुरसाऽपि च" हरिवं० ११७०
तत्पुष्पोक्तौ ।

नलपट्टिका स्त्री नलनिर्मिता पट्टिकेव । (दरमा) ख्याते
पदार्थे हारा० । [अमरः ।

नलमीन पु० नलः नलान्वयः मीनः । (चिह्नुडी) मत्स्यभेदे
नलसेतु पु० नलवानरकृतः सेतुः शा०त० । सप्तश्लोपरि नल-
वानरकृते सेतौ "अस्मि तत्र नलोनाम वानरः शिल्पि-
सन्मतः । त्वष्टुर्देवस्य लूनवो बलवान् विश्वकर्मणः । य
यत् काष्ठं तृणं वापि शिल्पि वा ज्ञेयस्यते मयि । सर्वं
तद्वारयिष्यामि स त्वं सेतुर्भविष्यति । इत्युक्तान्निर्हिते
तस्मिन् रामो नलसुवाच ह । कुत सेतुं सप्तश्ले त्वं य-
क्तोद्यसि मतो मम । तेनोपायेन काकुत्स्थः सेतुवन्व-
सकारयत् । दशयोजनविस्तारमायतं शतयोजनम् ।
नलसेतुरिति ख्यातो योऽद्यापि प्रथितो भुवि" भा०व०
२८२७० ।

नलिका स्त्री नलः तद्रूपाकारोऽल्पस्थाः ठन् । १ नाद्यां (नली)
इति ख्याते सुगन्धिद्रव्यभेदे उत्तरपथप्रसिद्धे (पँठारी)
प्रसिद्धे प्रवासाकृतौ २६७०भेदे च "नलिका विद्रुमलता-
कपोतचरणा नदी । धमन्यकृतकेयो च निर्मध्या
गुधिरा नली । नलिका शीतला लघ्वी चक्षुष्या कफ-
पित्तकृत् । लज्जाम्बरीवाततृष्णाक्षकुष्ठकण्डुज्वरापहा"
भावप्र० । "काशाः कुशा वा नलिका नलो वा" ह०शं०
५४७० । द्रुमार्गल्यन्दे दृश्यम् । तन्तुवायानां वयनसाधने
२६७०भेदे (नली) ४ तदाकारे अस्ते च ।

नलित पु० नल-क्त । (नालता) शाकभेदे द्रव्यगुणामिधानम् ।

"मधुरो नलितः पित्तनाशकः गुक्तवर्जकः" तद्रुपोक्तिः

नलिन न० नल-वत्त्वे इतन् । १ पद्मे २ लले ३ नलीकायां
हेमच० ४ सारसखगे पुंस्त्री० अमरः । ४ लज्जपाकफले प्राची-
नामलके (पानि क्वापला) पु० इत्येव० "नलिनं मलिनं
विहृषवती स्मृशतीमस्मृशती तदीक्षणे" नैष० "नलिना-
भवत्तः" रघुः ।

नलिनी स्त्री नलाः (नालाः) सन्त्यल पुष्करा० इति डीप्
इत्येव० । १ पद्मिन्यां "व्याक्रोशकोकशदतां दधते
नलिन्यः" भाष० । २ पद्मयुक्तदेशे ३ कमलाकरे ४ नदीमाले
मेदि० । नलानां नलयुक्तानां समूहः खला० इति ।
प्रज्ञासमूहे ५ नलिकायां राजनि० । ६ नारिकेले त्रिका०
"नलिनीवास्तु सम्मत्त्या बुद्ध्या श्रीः परिपाल्यते" कामन्द०
"ततोऽपिदूरे नलिनीं प्रभूतकमलोत्पलाम् । सीताह-
रण्डाश्चार्तः परमां रामः समासदत्" मा०व० २०८७० ।
"एषा सा दृश्यते परमा नलिनी चित्रकानना" रामा०